

The Serbian Minister of War, Colonel B. Terzich.

S. Tchernoff

An aerial, black and white photograph of a town, likely Gornji Milanovac, showing a river winding through the center, surrounded by hills and residential buildings.

Ирена Поповић
Александар Марушић

Генерал
Божидар П. Терзић

1867-1939

КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ

Горњи Милановац
2008.

Фамилија Терзића води порекло из Старе Србије, од Сјенице. Предак Милован, по занимању терзија (кројач), доселио се у село Калиманиће највероватније после Другог српског устанка. У другој половини 19. века Терзиће налазимо и у таковском селу Клатичеву и Горњем Милановцу (сви славе Св. Тривуна)¹.

Божидар Терзић рођен је 7. септембра 1867. године у Горњем Милановцу. Отац Петар био је практикант среза Колубарског, округа Београдског, па је по сопственој молби 1863. премештен у начелство округа Рудничког². Умро је веома млад 28. марта 1868. године, за собом оставивши жену Јерину и шестомесечног сина Божидача. Јерина је из свештеничке породице Симић из Горњих Бањана. Њен отац Јован и стриц Атанасије били су ктитори цркве Рођења пресвете Богородице, а брат Аксентије, пре него што се и сам запопио, био је први учитељ сеоске школе.

Храбра и способна мајка Јерина успела је, уз много муке и напора, да одгаји и одшколује свог јединца. После завршена четири разреда основне школе, Божидар је похађао новоотворену дворазредну реалну Гимназију у Горњем Милановцу. Гимназијско школовање окончаће у Крагујевцу 1886. године³. Септембра исте године са 19. класом ступа у Војну академију, чију ће Нижу школу завршити 1889, као 9. у рангу⁴.

Прва искуства у трупи пешадијски потпоручник Терзић стиче као водни официр у 12. пешадијском пуку. Преведен је у артиљерију 1. априла 1890. и наредне две године служио је у 5. батерији

Шумадијског артиљеријског пука. Слушалац Више школе Војне академије постаје 2. октобра 1892, а завршава је 1894. године као 2. у рангу⁵. По оцени за 1893. годину артиљеријски поручник Божидар Терзић је *„дара обилног, отворен, здрав и окретан, умерен и издржљив; сва службена и егзерцирна правила зна врло добро и корисно их на млађе преноси; службу врши на потпуно задовољство; јахач, пливач и гимнастичар добар, службу врши добро, дугова нема, у спреми не оскудева; влада се примерно, порока нема“*⁶.

Своја солидна знања и искуства преносио је младим питомцима, као наставник у Артиљеријској подофицирској школи (1894-1895). Стручно усавршавање наставио је као државни питамац у Немачкој, у Померанском пољском артиљеријском пуку у Штетину (1896-1897). По повратку из иностранства служио је у команди Активне војске (1897-1898), после чега је примљен као приправник у Ђенералштабну струку, у коју је преведен 4. новембра 1900. године⁷.

Према оценама за 1898. годину које је потписао потпуковник Живојин Мишић, он је *„брзо схватљив, доста бистар, врло постојан и непоколебљив; у служби је врло приметан, тачан и марљив и врши је са вољом; поуздан официр; потпуно је здрав, довољно је окретан и за службу уопште употребљив; савете и поуке врло радо прима; са својим дохотцима врло марљиво располаже, носи се уредно и чисто... нарави је тихе, дружељубив је и наспрам старијих је учтив; владања је опште примерно“*⁸.

¹ М. Филиповић, *Насеља и порекло становништва Таковског среза*, Горњи Милановац, 1997, стр. 218, 219; АС, МФ, Пописна књига бр. 139, 186

² АС, МУД, ф. XIV 863 р. 58; Персонални досије Божидача Терзића, ВА к. 1832/466

³ *Споменица мушке гимназије у Крагујевцу 1833-1933*, стр. 32, 33

⁴ Персонални досије Божидача Терзића, ВА, к. 1832/466

⁵ СВЛ, бр. 36-37, 22. септембар 1889; бр. 14-15, 6. април 1890; бр. 31, 2. август 1893. године

⁶ АС, Министарство војно, Оцене официра српске војске за 1893. годину

⁷ СВЛ, бр. 28, 28. јун 1894; бр. 39-40, 11 октобар 1895; бр. 31, 3. август 1896; бр. 33, 2. август 1898; бр. 47, 25. новембар 1900. године

⁸ АС, Министарство војно, Оцене официра српске војске за 1898. годину

У Главном ђенералштабу остаје до марта 1901, када је постављен за в.д. команданта 1. батаљона 26, а нешто касније 2. батаљона 19. пука. Исте године, у августу, унапређен је у чин ђенералштабног мајора. Оцене кажу да му је „*карактер чврст и отворен, нарав умерена; здрав, развијен добро и употребљив за трупну службу у миру и рату... интеллигентан и врло спреман официр... према показаном успеху и досадањем раду у пословима своје струке употребљив ђенералштабни официр*”⁹.

Од 1901. до 1912. обављао је низ штабних и командних дужности. Начелник ђенералштаба Шумадијске дивизијске области био је од априла 1902. до новембра 1903. када се враћа у трупу као в.д. команданта 12. пешадијског пука „Цар Лазар”, са седиштем у Крушевцу¹⁰.

Као елитни официр мајор Терзић постаје 22. априла 1905. ађутант Њ.В. Краља Петра I и в.д. шефа Унутрашњег одсека оперативног одељења Главног ђенералштаба. На тим дужностима остаје до септембра 1906. Наредне две године налазио се на командним дужностима у трупама активне војске. Између осталог, био је на челу 17. пешадијског пука стационараног у Ваљеву. Остао је упамћен као вредан, савестан, успешан командант и организатор првих пешачких трка у овом делу Србије¹¹.

У чин потпуковника унапређен је 29. јуна 1907. године. Од 24. марта 1908. по други пут је шеф Унутрашњег одсека оперативног одељења Главног ђенералштаба, где активно суделује у припремама ослободилачких ратова¹².

⁹ СВЛ, бр. 11, 11. март; бр. 34, 2. август; бр. 36, 12. август 1901. године; АС, Министарство војно, Оцене официра за 1901. годину

¹⁰ СВЛ, бр. 16, 20. април 1902; бр. 46, 17. новембар 1903. године

¹¹ СВЛ, бр. 14, 12. април 1905; бр. 26, 3. октобар 1906; Персонални досије Божидара Терзића, ВА, к. 1832/466; АС, ДК, Ађутантски дневници, ф. V-1, V-2; Ваљево постанак и успон градског средишта, Ваљево, 1994, стр. 435, 436

¹² СВЛ, бр. 7, 29. јун 1907. године

Као начелник Историјског одељења Главног ђенералштаба током 1910. године уређивао је *Ратник – лист за војне науке, новости и књижевност*, у коме је и раније објављивао радове. Септембра 1904. са немачког је превео чланак ђенералштабног капетана Јосипа Шена „*Вођење рата и тактика код Црногораца*”. Игром случаја, писац и преводилац сретне се на бојишту у Срему и Мачви 1914. године, као команданти противничких страна. Следећи превод „*Руска и јапанска гледишта о нападу и одбрани*” објавио је 1908. године¹³.

Јуна 1912, када се налазио на дужности начелника Оперативног одељења Главног ђенералштаба, унапређен је у чин пуковника¹⁴.

Најзначајнији период у војничкој каријери Божидара Терзића било је његово учешће у ослободилачким ратовима 1912-1918.

У време избијања рата са Турском 1912. године налазио се на дужности начелника Оперативног одељења штаба Врховне команде. У великој мери заслужан је за српску победу у Битољској бици, јер је за њу израдио оперативни план. Априла 1913. постављен је за команданта Шумадијске дивизије I позива. Током српско-бугарског рата ова дивизија водила је тешке, али успешне борбе на Дренку и Рајчанском Риду. По паду Рајчанског Рида Шумадијска дивизија је, марширајући даноноћно, прешла 110 км за 48 сати и стигла у помоћ Дунавској дивизији II позива код Криве Паланке. Овај пример оперативне способности једне дивизије унет је у историју ратне вештине на предавањима француске Ратне академије, као и код нас при изучавању ратне стратегије. Сам Божидар Терзић с поносом се сећао 1913. године: „*Борбе око Дренка и Рајчанског Рида спадају у најкрвавију епизоду битке на Брегалници*.”

¹³ *Ратник – лист за војне науке, новости и књижевност*, св. 3 (1904), св. 10 (1908), 5-6 (1910), (1934)

¹⁴ СВЛ, бр. 32, 29. јун 1912. године

Заузеће њихово представља највећи успех у рату 1913, јер сузбијањем бугарске IV армије завршен је први део рата, шиљањем Шумадијске дивизије I позива још рано у зору по заузећу Рајчанског Риду у помоћ III армији код Штипа спасена је ситуација десног крила III армије. Врховни командант – Њ.В. Краљ Петар посматрајући лично борбе на Дренку и Рајчанском Риду, у знак захвалности упутио је овакву депешу: *Из свег срца благодарим мојим дичним соколима из Шумадијске дивизије на овим дивним подвизима славом увенчане и победама слављене шумадијске дивизије – поноса моје целе војске*¹⁵.

За заслуге стечене у рату 1912-1913. одликован је Орденом Карађорђевог звезда IV реда са мачевима¹⁶.

До почетка Првог светског рата пуковник Терзић био је командант Шумадијске и Вардарске дивизијске области. Јула 1914, по објави рата Аустро-Угарске, постављен је ратним распоредом за начелника штаба I армије, а потом и начелника штаба Шабачког корпуса. У августу је поново на челу Шумадијске дивизије I позива и са њом учествује у најважнијим операцијама српске војске током прве две године рата. Приликом продора у Срем поражене су трупе 29. аустријске дивизије генерала Крауса. У Колубарско-сувоборској бици, Шумадијска дивизија водила је успешне борбе у реону Лазаревца и енергичним противнападом 11. новембра зауставила је продор аустријског комбинованог корпуса и спречила опкољавање II армије. У завршној фази битке пуковник Терзић на челу своје дивизије победоносно улази у ослобођени Београд, 2. децембра 1914. године¹⁷.

¹⁵ Персонални досије Божидара Терзића, ВА к. 1832/466; Б. Терзић, Д. П. Ђорђевић, *Шумадија у прошлости и садашњости*, Суботица, 1932. године

¹⁶ СВЛ, бр. 7, 14. мај 1913. године

¹⁷ СВЛ, бр. 14, 21. август 1913; бр. 11, 16. април 1914. године; Персонални досије Божидара Терзића, ВА, к. 1832/466

„За осведочену храброст на бојном пољу и заслуге стечене у рату против Аустро-Угарске 1914-1915. године”, одликован је Орденом Карађорђевог звезде III реда са мачевима¹⁸.

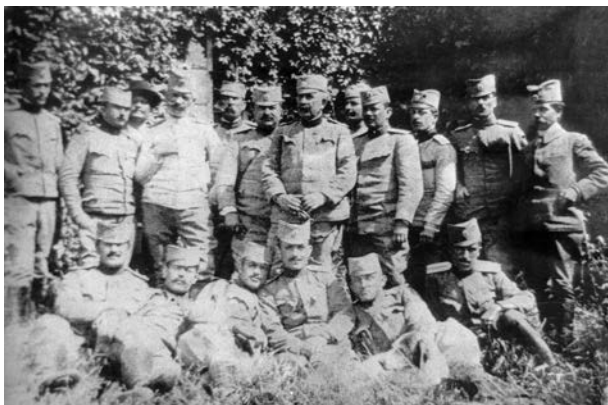
111

Уласком Бугара у рат на страни Централних сила, у јесен 1915, српска војска нашла се у крајње незавидном положају. Суочена на два фронта са бројнијим и технички надмоћнијим непријатељем, кренула је у повлачење. И Шумадијска дивизија, након операција код Пирота и Смедерева, где се три

¹⁸ СВЛ, бр. 15, 4. јун 1915. године

недеље жилаво борила против Трећег пруског армијског корпуса генерала фон Лахова, одступа преко Пећи, Жљеба и Црне Горе до Скадра. Потоњи ђенерал Добросав Ј. Миленковић овако се сећа 1915. године: „Технички неопремљена, слабо наоружана, оскудна у свему дивизија је давала очајан отпор. Тешко је било борити се са немачким трупима које

69

ни у чему нису оскудевале. Све што је било у његовој моћи Терзић је чинио. Није било ниједног борбеног положаја који није претходно обишао и ниједне борбе у којој није као командант суделовао. И борбе се нижу једна за другом. Нада у савезнике је пропала и већ стижемо код Пећи. Одатле продужавамо преко Жљеба и Црне Горе. Горки су то дани били. Голи, боси и гладни вучемо се. Али хлеба, хлеба нема. Терзић трчи и тражи на све начине, али узаман. Дивизија је стигла и до Лијеве Ријеке и ту је Терзић пред магацином хране седео на столицу и свакоме војнику лично давао парче хлеба, пазећи да свако добије ма и залагај¹⁹.

Реконструкцијом кабинета Николе Пашића 6. децембра 1915. Божидар Терзић постављен је за министра војног. На овај високи положај ступа у

тешким и судбоносним тренуцима по српску државу и војску, а на њему остаје до маја 1918. године. Прво искушење било је прихватање и пребацивање изгладнелих војника на грчка острва Крф и Видо, затим побољшање њиховог здравственог стања, свеобухватна реорганизација, снабдевање и прикупљање добровољаца. За релативно кратко време српска војска поново је била борбено способна и пребачена је на Солунски фронт.

У чин ђенерала Божидар Терзић унапређен је 3. јула 1916. године. Показана способност у обављању одговорних послова награђена је и страним одликовањима: француским Орденом Легије части III степена, италијанским Орденом Круне I степена, енглеским Орденом Св. Ђорђа и Михаила и грчким Орденом Тетоес Кетај II степена²⁰.

Поред свакодневне борбе да обезбеди услове за опстанак и деловање војске, ђенерал Терзић као министар размишљао је и о будућности. Стога је 26. јула 1917. наредио свим командама на фронту и у позадини да организују прикупљање предмета за нови Војни музеј²¹.

Његово министровање обележио је познати Солунски процес, који је имао неповољан одјек у официрским редовима. Након што је добио информације од министра унутрашњих дела да извесни официри припремају војни преврат и убиство престолонаследника, Терзић преноси захтев Врховној команди тражећи законски поступак и поверљиву истрагу. На тај начин постављен је правни основ за обрачун регента Александра са „официрима завереницима“, који је окончан 13. јуна 1917. погубљењем Драгутина Димитријевића Аписа, Рада Малобабића и Љубомира Вуловића²².

²⁰ *Српске новине*, бр. 37, 3. јул 1916; Персонални досије Божидара Терзића, ВА, к. 1832/466

²¹ СВЛ, 27. јул 1917. године

²² АС, Солунски процес, ф. 4; АСАНУ, Документација Милана Ж. Живановића, 14434/7, 463, 716, 1986

¹⁹ *Политика*, 30 септембар 1939 године, стр. 9

113

Оставку на дужност поднео је 31. маја 1918. До октобра исте године био је министар на располагању, а затим га Врховна команда укључује у формирање нове државе. Постављен је за изванредног изасланика при Народном већу у Сарајеву, са задатком да регулише војна и остала питања на територији Босне и Херцеговине и Далмације.

У новоформираној држави Краљевини СХС, ђенерал Божидар Терзић обављао је низ одговорних дужности. Кратко време током децембра 1918. био је командант Вардарске дивизијске области. Затим прелази на дужност команданта III армијске области, коју ће обављати до априла 1919. године. Његов основни задатак било је гушење арнаутских побуна,

одржавање граничне линије према Албанији и сузбијање италијанске и бугарске пропаганде²³.

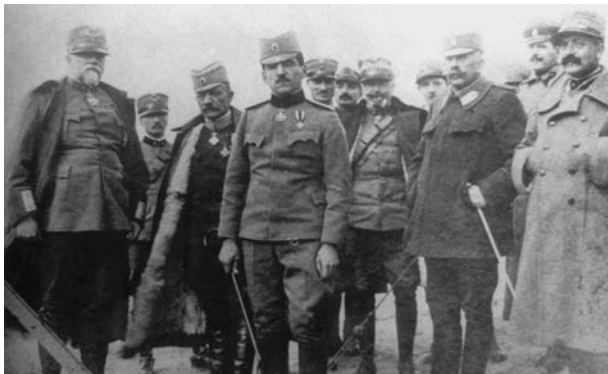
Септембра 1919. краткотрајно преузима команду над свим трупама у Банату, да би у новембру био постављен за команданта II армијске области у Сарајеву. На једном службеном путовању, у околини Требиња 28. марта 1920. он и његова пратња нападнути су од црногорских сепаратиста. Овај инцидент и нарушено здравље, били су повод да тражи повлачење из активне службе. Наиме, према налазу лекарске комисије априла 1919. боловао је

²³ ВА, п. 4/3 к. 54, 55, 56, 57

од артериосклерозе, шећерне болести и хроничне маларије. Решење о пензионисању добио је 10. маја 1920. године²⁴.

Указом Краља Александра 19. фебруара 1923. године Божидар Терзић је враћен у службу. Његово

126

реактивирање поздрављено је у војничким круговима: „Јунак са Рајчанског Рида који је у крвавој битци са својом Шумадијском дивизијом решио у нашу корист читав период бугарског рата из 1913. године. Бранилац Смедерева пред силном најездом Макензенових трупа и најугледнији командант дивизије све до Скадра 1915. враћа се војсци да јој и даље посвети своје велике војсковођске способности...”²⁵.

Убрзо је постављен за команданта III армијске области, а 21. октобра унапређен је у чин армијског ђенерала. Последње три године активне службе проводи на дужности команданта новоформиране V армијске области, са седиштем у Нишу. У заслужену пензију одлази 11. априла 1929. године²⁶.

²⁴ Персонални досије Божидара Терзића, ВА, к. 1832/466; СВЛ, бр. 21, 22. мај 1920. године; ВА, п. 5 к. 206 ф. 1 док. бр. 19

²⁵ СВЛ, бр. 8, 22. фебруар 1923. године; *Ратнички гласник*, св. 11 (1923), стр. 104

²⁶ СВЛ, бр. 10, 2. март; бр. 49, 21. октобар 1923; бр. 60, 31. децембар 1925; бр. 15, 11. април 1929. године

Годину дана након пензионисања умрла је његова мајка. Оставши рано удовица успела је кроз године мука, брига и напора да свог јединца изведе на прави пут. Желећи да јој се одужи за све што је учинила за њега, ђенерал Терзић је највећи део живота провео уз њу, чак су и Албанију прешли заједно. Увек при руци и помоћи мајци, остао је неожењен. О „баба Јерини” остале су у сећању многобројне анегдоте које се и данас препричавају.

Божидар Терзић није био богат човек. Живео је скромно, искључиво од плате. У свакој прилици радио је истицао своје порекло.

Иако је провео мало времена у родном крају, гајио је према њему велику љубав и старао се за ње-

161

гов напредак. Био је председник и члан управног одбора Удружења Рудничана у Београду, основаног 1934. године. Циљ удружења био је рад на просветном, здравственом, економском, социјалном и културном унапређењу рудничког краја²⁷.

Дана 11. јуна 1938. посетио је горњомилановачку Гимназију и директору Војиславу Максимовићу

²⁷ *Руднички гласник*, бр. 58, 20. јануар 1935, стр. 2; бр. 59, 27. јануар 1935, стр. 1; *Руднички глас*, бр. 2, 19. април 1936, стр. 2; бр. 5, 15. мај 1936. године, стр. 3

предао 243 књиге и 30 обвезница Ренте за ратну штету. Том приликом основан је фонд под називом „Задужбина мајке Јерине и сина јој Божидара П. Терзића армијског генерала”. Из овог фонда додељивано је неколико награда: за најбољи светосав-

129

ски темат (из области уметности говора, историје, географије и етнографије старог рудничког округа), одевање најсиромашнијих и награђивање књигом најбољих ученика. На жалост, избијањем Другог светског рата прекинут је рад задужбине²⁸.

Исте године приложио је милановачкој цркви емајлирани крст, епитрахил проткан златом и нов часовник као најлепши украс за звоник. Часовник је израђен у радионици познате фирме „Пантелић” у Земуну и подешен да и ноћу показује време, а између цифара исписано је „Мајка Јерина”. Вредност овог поклона цркви Свете Тројице износила је 17.000 динара²⁹.

У селу Горњим Бањанима, подигнут је водовод са врло модерним чесмама „заузимањем армијског

²⁸ Извештај Државне Реалне гимназије у Горњем Милановцу за школску 1937/38, стр.21, 45-48

²⁹ Жички благовесник, бр. 1, Краљево, 1939. година, стр 22-23

ђенерала г. Божидара Терзића у 1928. години”. По његовој изричитој жељи владика жички Николај Велимировић присуствовао је слави цркве у Горњим Бањанима 1. октобра 1938. године, на дан Покрова Свете Богородице³⁰.

Горњомилановачка општина се захвалила свом земљаку и за живота прогласила га почасним грађанином, а једној од главних улица доделила је његово име.

Професор Ђира В. Милић написао је неколико песама током 1918. године. Објавио их је деветнаест година касније под насловом „Шумадинци рода заточници”, посветивши их „бесмртним делима Шумадијске дивизије под командовањем Божидара Терзића”.

Након пензионисања ђенерал Терзић је предано и истрајно радио на припремању Инвалидског закона и то крупно питање после много година је

201

решено. Наставио је да се бави списатељским радом. „Успомене на Шумадијску дивизију” објавио је 1932. године у књизи Д. Ђорђевића „Шумадија у прошлости и садашњости”. Током 1936. и 1937. го-

³⁰ Политика, 2. октобар 1939. године, стр. 7; Преглед цркве епархије жичке, бр. 11-12, Краљево, 1938. године, стр. 39

дине написао је предговоре за српска издања књига Ф. Кохенхаузена „Сто година пруско-немачког ђенералштаба” и „Велики војсковођи”.

После дуже болести Бождар Терзић умро је у Београду 29. септембра 1939. године. Последњи испраћај бившем министру војном и армијском генералу приређен је у Београду и његовом родном Милановцу.

У Официрском дому и Вазнесењској цркви од храброг војника опростио се велики број грађана, између осталих његови ратни другови, стари генерали: Петар Пешић, Љуба Милић, Крста Смиљанић, а заслужну пошту одали су и представници тадашње власти: Срђан Будисављевић, Божа Максимовић, генерал Милан Недић, као и председник Удружења ратних инвалида Бождар Недић. На челу погребне поворке гардисти су носили венац Њ. В. Краља Петра II, официри многобројна одликовања, а за њима су ишли припадници пешадије, морнарице и ваздухопловства³¹.

Уз највеће почасте земне остатке свог команданта дочекали су његови Шумадинци и положили их 1. октобра у породичну гробницу на градском гробљу у Горњем Милановцу, поред оца Петра, мајке Јерине и стрица Благоја. Тога дана на тргу Кнеза Михаила окупило се мноштво света из целог рудничко-таковског краја. Спровод је кренуо преко трга, улицом генерала Терзића, поред Гимназије, а затим Таковском улицом до гробља. Од генерала опростили су се у име Удружења Рудничана – Ђурђе Маринковић, директор Гимназије – Војислав Максимовић, члан Општинског одбора – Добривоје Татовић, као и представници војске. Велики број венаца и цвећа носили су чланови културних и просветних друштава, чији је велики добротвор био генерал Терзић³².

³¹ Политика, 1. октобар 1939. године, стр. 6

³² Политика, 2. октобар 1939. године, стр. 7

Бождар Терзић је један од оних који су цео свој живот посветили Краљу и Отаџбини. На свим дужностима показивао је увек темељну и високу војничку спремност, широко схватање, одлучност и највећу истрајност. Идеал му је био живот у трупи. Један је од ретких ђенералштабних официра који је на положајима трупног команданта провео пуних 5 година. Ту и лежи тајна његових великих успеха као ратног команданта. Његов систематски, одговоран и плодотворан рад није остао незапажен. За заслуге стечене у рату и миру одликован је са 15 домаћих и 12 страних одличја. Ђурђе Маринковић, старатељ заоставштине, поклонио је један део одликовања Војном музеју јуна 1940. године³³.

Био је „не само оличење војничких способности и врлина, већ је био и популарна, опште уважена и свуда високо цењена личност. Од ране младости био је код другова омиљен и вољен. У опхођењу се увек истицала његова срдачност и отменост. Много је ценио част и достојанство својих потчињених, а сам је био увек савестан и строго правичан”³⁴.

³³ Не зна се судбина писане заоставштине ђенерала Терзића. Према подацима из персоналног досијеа он је своју личну архиву оставио Главном ђенералштабу, а она је вероватно уништена у Другом светском рату.

³⁴ Ратник, св. 11 (1939), стр. 152-155

Извори

АРХИВ СРБИЈЕ, фондови: Министарство финансија (МФ), Министарство унутрашњих дела (МУД), Дворска канцеларија (ДК), Солунски процес, Поклони и откупи (ПО);

АРХИВ СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ, Документација Милана Ж. Живановића, О Солунском процесу;

ВОЈНИ АРХИВ, Пописници: 4/2, 4/3 (Армије и армијске области), 5 (Министарство војно), Персонални досијеи;

ЦЕНТАР ЗА ВОЈНОНАУЧНУ ДОКУМЕНТАЦИЈУ, ИНФОРМАЦИЈЕ И БИБЛИОТЕКАРСТВО: Службени војни лист (СВЛ) бр. 36-37 (1889); бр. 14-15 (1890); бр. 31 (1893); бр. 28 (1894); бр. 39-40 (1895); бр. 31 (1896); бр. 33 (1898); бр. 47 (1900); бр. 11, 34, 36 (1901); бр.16 (1902); бр. 46 (1903); бр. 14 (1905); бр. 26 (1906); бр. 27 (1907); бр 30 (1910); бр 32 (1912); бр. 7, 10, 14, 28 (1913); бр.11 (1914); бр.15 (1915); бр.21 (1920); бр.8, 10, 49 (1923); бр.60 (1925); бр. 15 (1929);

СРПСКЕ НОВИНЕ , бр. 37, 3. јул 1916. године;

РАТНИК, св. 3, 1904; св. 10, 1908; св. 5-6, 1910; 1934; св. 11, 1939. године;

РАТНИЧКИ ГЛАСНИК, св. 4, 1923. година;

БАЛКАНСКИ РАТ У СЛИЦИ И РЕЧИ, Београд, 1913 год.; ИЛУСТРОВАНА РАТНА КРОНИКА, Београд, 1913. год.;

РУДНИЧКИ ГЛАСНИК, бр. 58 и 59, 1935. година;

РУДНИЧКИ ГЛАС, бр. 2 и 5, 1936. година;

ПРЕГЛЕД ЦРКВЕ ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ, бр. 11/12 ,

Краљево, 1938. година;

ЖИЧКИ БЛАГОВЕСНИК, бр. 1 , Краљево, 1939. година;

ПОЛИТИКА, 30. септембар,

1. и 2. октобар 1939. година;

Литература

М. Филиповић, *Насеља и становништво Таковског среза*, Горњи Милановац, 1997.

Споменица мушке гимназије у Крагујевцу 1833-1933, Крагујевац, 1933.

Д. П. Ђорђевић, *Шумадија у прошлости и садашњости*, Суботица 1932.

Ваљево Настанак и успон градског средишта, Ваљево, 1994.

Скраћенице

АС – Архив Србије

АСАНУ – Архив Српске академије наука и уметности

ВА – Војни архив

ВМ – Војни музеј

ЦВНДИБ – Центар за војнонаучну документацију, информације и библиотекарство

НМЧ – Народни музеј Чачак

МРТК – Музеј рудничко-таковског краја

СВЛ – Службени војни лист

164

165

167

ПОПИС
КАТАЛОШКИХ
ЈЕДИНИЦА

8. Молба Петра Терзића Министру унутрашњих дела за премештај у начелство Рудничког округа, 6. августа 1863. године, АС, МУД, ф. XIV 863 р. 58
9. Ученици VI разреда гимназије у Крагујевцу, 1885-1886
Споменица мушке гимназије у Крагујевцу, 1833-1933

10

10. Зграда Артиљеријске школе, од 1880.
Војне академије, репродукција, ВМ, Р-7022
11. 19. класа Ниже школе Војне академије, 1886-1889
Споменица 50-годишњице Војне академије, 1850-1900
12. 4. класа Више школе Војне академије, 1892-1894
Споменица 50-годишњице Војне академије, 1850-1900
13. Указ о унапређењу Божидара Терзића у чин пешадијског потпоручника, 22. септембар 1889. године, СВЛ, бр. 36-37

14. Указ о превођењу потпоручника Божидара Терзића у артиљерију, 6. април 1890. године, СВЛ, бр. 14-15
15. Решење министра војног о примању слушаца Више школе Војне академије СВЛ, 1. октобар 1892. године
16. Указ о унапређењу Божидара Терзића у чин поручника, 2. август 1893. године, СВЛ, бр. 31
17. Оцена артиљеријског поручника Божидара Терзића за 1893. годину, АС, Министарство војно, Оцене официра српске војске

Оцена 275
за годину 1893.

Име и презиме	Божидар Терзић
Зани и звање	артиљеријски поручник и слушац Више школе војне академије
Оцена личних својстава	Због обимног, одважног, храброг и тврдог напретка и подвизања. По оцени на постоји.
способности оштри и стрелни и владанје	Ова оцена и способности изабрана су на врло добро зна и пошрени на на међу оштрости. Високи војни на достижно садељности. Због тога, што је и тврдоћа и одважно. Ова оцена је изабрана због тога што је оцена у врло високом степену. - Због тога неће - у оцени на постоји. Због тога неће Због тога неће
Дастује ли потпоручнику	Дастује
Пун назив Више старости на оцне	

Пош. 275/93
17. септембра 1893. године
В. Терзић

Оцена са Војне академије
Војне академије
В. Терзић

17

18. Медаља за војничке врлине позлаћена бронза, пречник 34 mm, ВМ, инв. бр. 7697

18

19. Указ о постављењу Божидара Терзића за наставника при Артиљеријској подофицирској школи, 28. јун 1894. године, СВЛ, бр. 28

20. Указ о постављењу поручника Терзића за в.д. командира 2. батерије Дунавског артиљеријског пука, 11. октобар 1895. године, СВЛ, бр. 39-40

21. Указ о унапређењу Божидара Терзића у чин капетана II класе, 3. август 1896. године, СВЛ, бр. 31

18

ОЦЕНА	
За годину 1898.	
ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Поручник Терзић
ЧИН И ЗВАЊЕ	Артиљеријски Капетан II класе, на сапуш. чин упути, одвој. одвојеном Контингенту, сапуш. батерије, 2. бата. артиљеријског пука 2. Дунавског артиљеријског пука.
О Ц Е Н А	Врло самостојан, свесни виласар. Врло интелигентан и иницијативан, и окупација је врло бриљантна, и са иницијативом, и врло је на вештом. Поуздан и одговоран. Показује врло добру вољу и енергију за сапуш. и окупацију. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан.
Лична својства, способности	Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан.
Овладавање струком и вешташтва	Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан.
Заслужује ли промову	Заслужује
Примебе штаба	
Старшина на оцени	

Год. 1898. СВЛ.
С. Николајевић 1898 год.
Београд.

Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан. Врло је интелигентан и врло је задовољан.

23

24

22. Указ о унапређењу Божидара Терзића у чин капетана I класе, 2. август 1898. године, СВЛ, бр. 33
23. Оцена капетана I класе Божидара Терзића за 1898. годину, АС, Министарство војно, Оцене официра српске војске
24. Споменица прославе 40-годишњице Светоандрејске скупштине, 1898. година, сребро, пречник 34 mm, ВМ, инв. бр. 8689
25. Решење о постављењу капетана Терзића у Операцијско одељење Гл. ђенералштаба, 25. новембар 1900. године, СВЛ, бр. 47

26. Указ о постављењу поручника Терзића за в.д. командира 1. батаљона XXVI пешадијског пука, 11. март 1901. године, СВЛ, бр. 11
27. Указ о постављењу поручника Терзића за в.д. командира 2. батаљона XIX пешадијског пука, 2. август 1901. године, СВЛ, бр. 34
28. Указ о унапређењу Божидара Терзића у чин мајора, 12. август 1901. године, СВЛ, бр. 36
29. Оцена ђенералштабног мајора Божидара Терзића за 1901. годину, АС, Министарство војно, Оцене официра српске војске

28

КЛАЗИ РАДНОЈ СВАКЕ СЕДМИЦЕ
ОД ПЕЧАТА, А ПО ПОШТАМ И ИЛИ
ПОШТАМА НА ТАКАМ,
ПРОТОВА СЕ ПОШТАЈЕ ПЛАЌАЈИ
ВОЈНОГ МИНИСТАРСТВА,
ОДСТ СЕ ДАЈУ У БАНКУ.

СЛУЖБЕНИ
ВОЈНИ ЛИСТ
ОРГАН И ИЗДАЊЕ ВОЈНОГ МИНИСТАРСТВА

УРЕДНИК: ВОЈ. ДИП. НАЧЕЛНИК ОБШТЕ-ВОЈНОГ ОДЕЉЕЊА, АУТРАНТ Н. В. КРАЈА, БЕНЕРАЛШТАБНИ ПОШТИКОВИК
МИХАИЛО ПАУМОВИЋ.

БРОЈ 36. БЕОГРАД 12. АВГУСТА 1901. ГОД. ГОДИНА XXI.

ПРОИЗВОДСТВА, ПОСТАВЉЕЊА И РАЗМЕШТАЈИ.

МИ
АЛЕКСАНДАР I.
војводи Божјој и војди народној
Краљ Србије

На предлог Нашега војног министра, про-
изводио:*)

У ђенералштабној струци:

У чин мајора: капетане I класе: Стевана С. Халића, Милована Недића и Ђокића Грлића.

У пешадији:

У чин мајора: капетане I класе: Љубомира Седла, Милутина Милошевића, Антонија В. Илићкића и Михаила А. Петровића.

У чин капетана I класе: капетане II класе: Александра Јечменића, Српана Драгичевића, Сотира Јовановића, Јеврема Божковића, Станоја Јакарчевића, Алексеја Бојића, Милана Пантелића, Зарију Ђоковића, Милана Савићевића, Симеуна Јовановића, Стевана Перовића, Милослава Пилегића, Косту Додоћа, Милоша Станковића, Душана Станковића, Буру Долића, Боривоја Малешића, Душана Губегинића, Војислава Вилорковића, Александра Глишића, Јована Николића, Милана Вилорковића, Милана Јанковића, Јована Грлића, Драгољуба Коштића, Антонија Јанковића, Михаила Антића, Јана Селића, Борислава Милошевића и Николија Милошевића.

У чин мајора: капетане II класе: поручнике: Михаила Цветића, Радована Пантелића, Младена Милошевића, Јована Матровића, Алексеја Стојишића, Милована Ивановића, Драгутина Г. Ристића, Милана Николајевића, Милана Гаврашевића, Илију Младеновића, Милана Скубуну, Милорада Јовановића, Војислава Катанића, Драгомира Бркића, Светислава Ракетића, Милорада Поповића и Ђорђа Палноричића.

У чин поручника: потпоручнике: Владимира Белића, Ежића Белића, Велборга Требића, Милана Недића, Јована Јовановића, Божидара Загораића, Станоја Ристића, Нико-

*) Указ овај изводи се овај штампан у броју 36 ошата је исти погрешно био одштапан.

29

ОЦЕНА
За годину 1898.

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	<i>Божидар Терзић</i>
ЧИН И ЗВАЊЕ	<i>Државни мајор, командир 1. батаљона XXVI пешадијског пука, в.д. командира 2. батаљона XIX пешадијског пука.</i>
ОЦЕНА	<i>Врло добар, јавља велики напредак. Врло интелигентан и посветљив, његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична.</i>
Лична својства,	<i>Врло интелигентан и посветљив, његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична.</i>
способности	<i>Врло интелигентан и посветљив, његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична.</i>
овлашћење и стручне и владња	<i>Врло интелигентан и посветљив, његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична.</i>
заслужје за преоруку	<i>Заслужје</i>
приспеће инак старештва на сени	<i>Врло интелигентан и посветљив, његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична.</i>

Војни министар
С. Милоша
Београд

Врло добар, јавља велики напредак. Врло интелигентан и посветљив, његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична, а његова је воља врло енергична.

Војни министар
С. Милоша
Београд

30. Указ о постављењу Божидача Терзића за начелника ђенералштаба команде Шумадијске дивизијске области, 20. април 1902. године, СВЛ, бр. 16

35. Указ о постављењу мајора Терзића за ађутанта краља Петра I, 12. април 1905. године, СВЛ, бр. 14

34

Божидар Терзић.

Вашим ми упутом вјештом, да у тек будућег живота и каријере узме својим циљевима и интересима, а пошто сам ја који сам ову функцију и да вас молим о једној одредби у случају:

"Јер ја давам дозвола је одје генералштаба мајору Петру Терзићу и савјештом ми, да је овоме као начелнику од највише војске, да изврши својим функцијама и савјештом, као вјештом двострано за вјештом, а у овој функцији и савјештом. Свакој је ово као начелнику одје, или же што се са начелнику војске разјаснити.

Јо те ово, ја сам обавио да буде ради врхунца овога само што је брзо било и ја сам га знао. После што јавио ми да је са начелнику војске и да се изврши функција, који се добијају одје јавио да војске, као војске начелнику војске. После сам, да ми највише да савјештом добије државни архивира од 5 члана, 15 архивира, 4 једно и 12 грађана — и војске. О овоме сам војске мајора Терзића, као овоме, да је ово, највише војске обавио одје од 4 највише државне војске, а да је свим овоме, те постоје 5 дана, који су 1900 година да

новоме, или и савјештом, а да ми савјештом да се за 5-6 дана изврши ово што б-1000 дана.

Нова функција начелника војске, да ми војске по војске начелнику војске, или же што се са начелнику војске. После сам, да ми највише да савјештом добије државни архивира од 5 члана, 15 архивира, 4 једно и 12 грађана — и војске. О овоме сам војске мајора Терзића, као овоме, да је ово, највише војске обавио одје од 4 највише државне војске, а да је свим овоме, те постоје 5 дана, који су 1900 година да

19. април 1905. г. начелнику војске "Петру Терзићу".
 Начелник војске
 Божидар Терзић

- 31. Божидар Терзић са непознатом женском особом, фотографија, 13 x 19 cm, МРТК, И-176
- 32. Указ о постављењу мајора Терзића за в.д. команданта XII пешадијског пука „Цар Лазар“, 17. новембар 1903. године, СВЛ, бр. 46
- 33. „Вођење рата и тактика код Црногораца“, превод Божидача Терзића, Ратник, св. 3, 1904. година, стр. 25-
- 34. Писмо мајора Терзића пуковнику Степи Степановићу, 19. март 1905. године, хартија, 12,5 x 19,8 cm, НМЧ, И – 832

- 36. Извод из Ађутантског дневника, 1905. година, АС, ДК, Ф. V-1
- 37. Извод из Ађутантског дневника, 1906. година, АС, ДК, Ф. V-2
- 38. Указ о постављењу мајора Терзића за в.д. команданта I пешадијског пука „Књаз Милош Велики“, 3. октобар 1906. године, СВЛ, бр. 26
- 39. Указ о унапређењу Божидача Терзића у чин потпуковника, 29. јун 1907. године, СВЛ, бр. 27

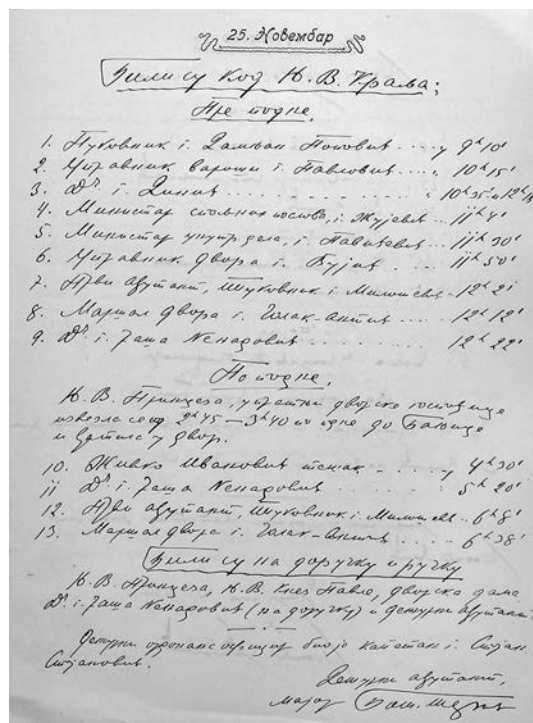
40. Решење Министра војног о постављењу Божидара Терзића за сталног члана Комисије за полагање официрских испита, 4. април 1908. године, СВЛ, бр. 28
41. „Руска и јапанска гледишта о нападу и одбрани”, превод Б. Терзића Ратник, св. 10, 1908. година, стр. 11-33, ЦВНДИБ, инв. бр. 4256

35

42. Указ о постављењу Божидара Терзића за в.д. начелника Историјског одељења Гл. ђенералштаба, 12. април 1910. године, СВЛ, бр. 30
43. Уредници „Ратника”, месечног војног часописа Друга 25-годишњица Ратника 1904-1934, Београд 1934. година

36

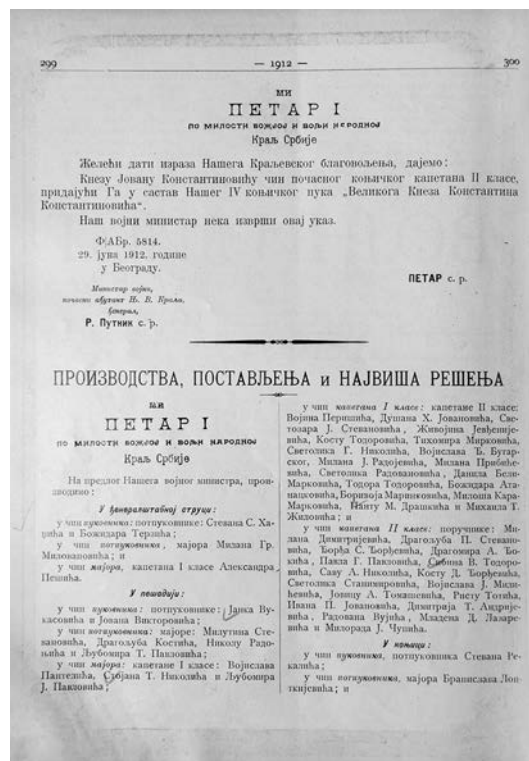

44. Ратник, месечни војни лист, мај-јун 1910, уредник Божидар Терзић
45. Ратник, месечни војни лист, октобар 1910, уредник Божидар Терзић
46. Указ о унапређењу Божидара Терзића у чин пуковника, 29. јун 1912. године, СВЛ, бр. 32
47. „Балкански рат”, Политика, 8. октобар 1912. године, стр. 9
48. Штаб српске Врховне команде у Скопљу, 1912. година, репродукција, НМЧ, II - 1166

45

49. Указ о одликовању Божидара Терзића Карађорђевог звездом IV реда са мачевима, 14. мај 1913. године, СВЛ, бр. 7
50. Проглас краља Петра поводом напада Бугара, 25. јун 1913. године, СВЛ, бр. 10
51. „Рајчански Рид-бој Шумадијске дивизије I позива 20. и 21. јуна”, Илустрована ратна кроника, св. 43, Београд 1913. година, стр. 347
52. „Наше војсковође-ђенералиштабни пуковник Божидар Терзић”, Балкански рат у слици и речи, бр. 32, Београд, 1913. године, стр. 499

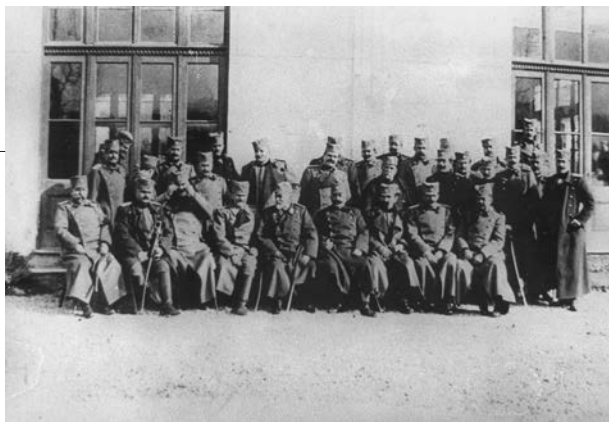

46

53. Капа пуковника Терзића, Сивомаслинасти штоф, ВМ, инв. бр. 7461
54. Споменица на рат 1913. године, Позлаћена бронза, 42 x 42 mm, ВМ, инв. бр. 7710
55. Указ о постављењу пуковника Терзића за команданта Шумадијске дивизијске области, 21. август 1913. године, СВЛ, бр. 14
56. Указ о одликовању Божидара Терзића Орденом Белог орла IV реда, 9. децембар 1913. године, СВЛ, бр. 28

48

57. Указ о постављењу Божидара Терзића за команданта Вардарске дивизијске области, 16. април 1914. године, СВЛ, бр. 11

58. Забелешке Милана Миловановића – Пилца о тзв. Уредби о приоритету власти, 1914. година, АСАНУ, 14434/12

59. Писмо пуковника Терзића команданту II армије, 8. септембар 1914. године, ВА, п. 4/2 к. 36 ф. 4 док. бр. 13/17

53

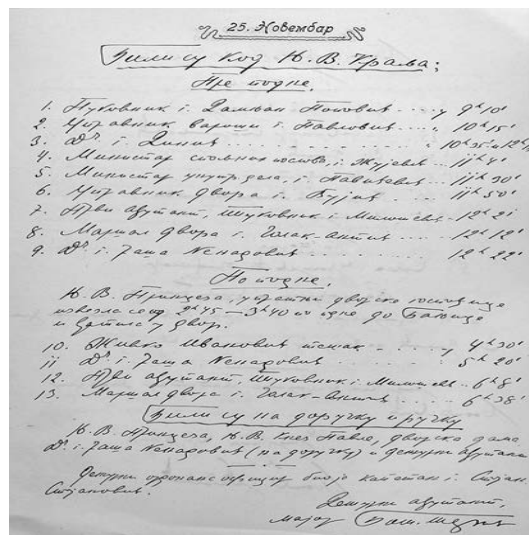

60. Божидар Терзић обавештава команданта II армије о стању у Шумадијској дивизији, 17. октобар 1914. године, ВА, п. 4/2 к. 31 ф. 6 док. бр. 34/17

61. Извештај пуковника Терзића о распореду Шумадијске дивизије I позива, 28. новембар 1914. године, ВА, п. 4/2 к. 31 ф. 6 док. бр. 34/31

54

56

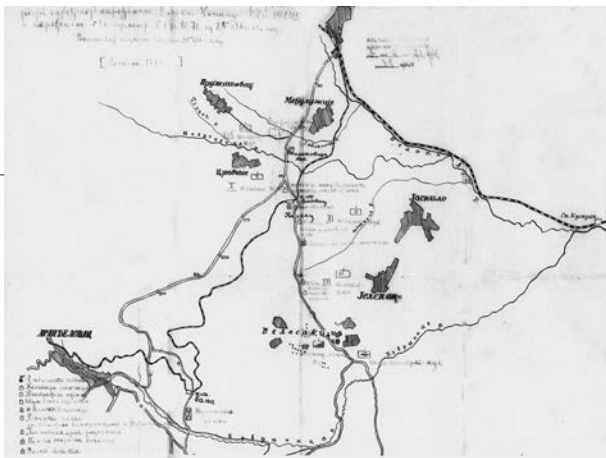

62. Извештај пуковника Терзића о кретању његове дивизије приликом ослобођења Београда, 2. децембар 1914. године, ВА, п. 4/2 к. 31 ф. 6 док. бр. 34/35

63. Божидар Терзић обавештава команданта II армије да ће упутити пионирску чету команданту одбране Београда, 22. август 1915. године, ВА, п. 4/2 к. 40 ф. 11 док. бр. 28/16

64. Извештај пуковника Терзића војводи Степи Степановићу, 23. август 1915. године, ВА, п. 4/2 к. 36 ф. 7 док. бр. 35/12

65. Распоред Шумадијске дивизије на дан 31. августа 1915. године, ВА, п. 4/2 к. 31 ф. 6 док. бр. 34/37

66. Распоред Шумадијске дивизије на дан 1. септембра 1915. године, ВА, п. 4/2 к. 31 ф. 6 док. бр. 34/37 л. 2

67. Извештај пуковника Терзића о формирању допунских чета у Шумадијској дивизији,

22. септембар 1915. године
ВА, п. 4/2 к. 31 ф. 5 док. бр. 20/51

68. Божидар Терзић (1867-1939) репродукција НМЧ, II - 2649

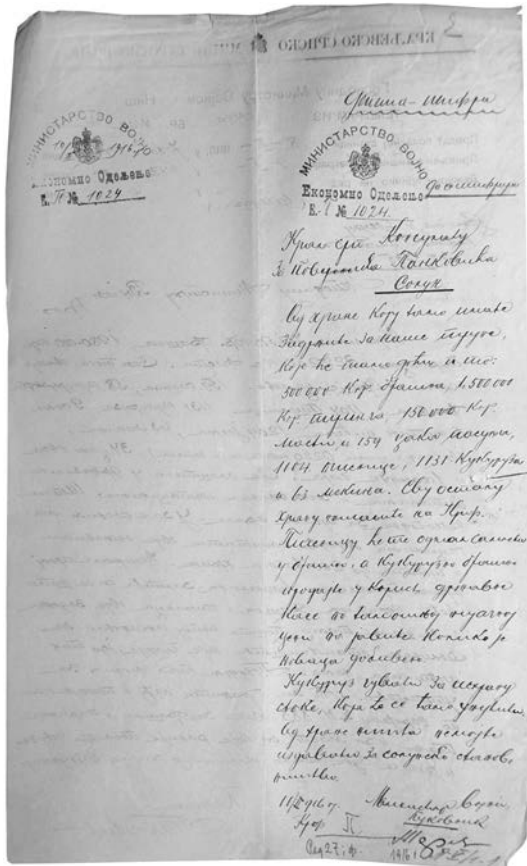
69. Пуковник Божа Терзић са официрима Шумадијског дивизијског коњичког пука на Убу, 1915. година, репродукција, НМЧ, II - 1224

70. Командант Шумадијске дивизије Божа Терзић са начелником штаба М. Јовановићем у Мачви, 1915. година, репродукција, НМЧ, II - 1193

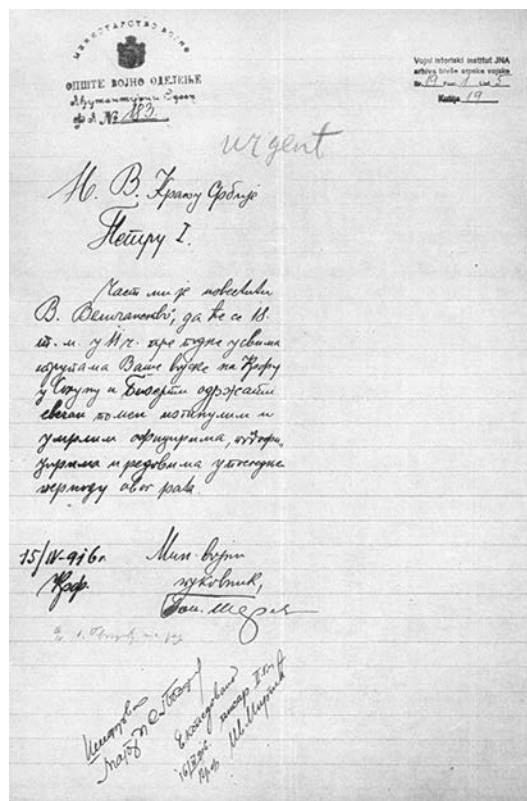
71. Решење о формирању Команде стана
Министарства војног, 21. децембар 1915. год.,
ВА, п. 5 к. 255 ф. 4 док. бр. 7

74

74. Писмо Божидара Терзића делегату у Солуну
о расподели намирница за војску,
11. фебруар 1916. године,
ВА, п. 5 к. 274 ф. 2 док. бр. 28

75. Правилник за преке Војне судове,
29. март 1916. године,
ВА, п. 5 к. 256 ф. 1 док. бр. 9

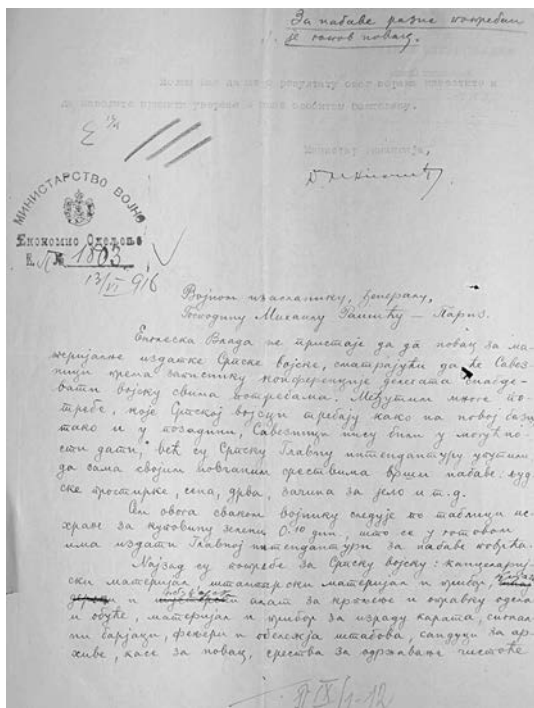
76

72. Допис ратног инвалида Министру војном
и његов одговор, 10. фебруар 1916. године,
ВА, п. 5 к. 255 ф. 5 док. бр. 8
73. Одговор Министра војног Божидара Терзића
команданту I армије о питању надлежности
Војног суда, 1916. година,
ВА, п. 5 к. 255 ф. 7 док. бр. 5

76. Министар војни Терзић обавештава
краља Петра о одржавању помена изгинулим
војницима, 15. април 1916. године,
ВА, п. 5 к. 19 ф. 1 док. бр. 19

77. Писмо Божидара Терзића војном изасланику у Паризу о проблему снабдевања војске, 15. јун 1916. године, ВА, п. 5 к. 274 ф. 2 док. бр. 26

77

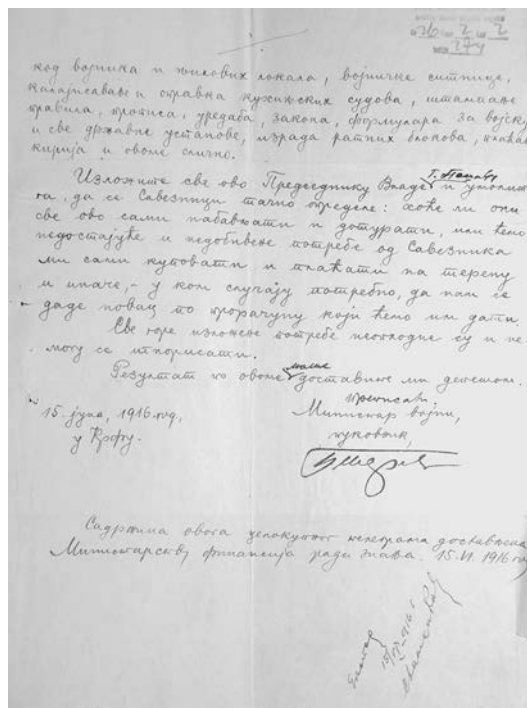
78. Писмо Министра војног Михаилу Рашићу од 21. јуна 1916. године о захтеву за кредит од француске владе, ВА, п. 5 к. 274 ф. 1 док. бр. 18

79. Указ о унапређењу Божидара Терзића у чин ђенерала, 3. јул 1916. године Српске новине, бр. 37, стр. 1

80. Наредба Министра војног свим официрицима у Француској о забрани посеђивања сумњивих локала, 6. јул 1916. године ВА, п. 5 к. 264 ф. 4 док. бр. 36

81. Наређење Министра војног свим командантима да поднесу извештаје о губицима у официрском кадру, 10. јул 1916. године, ВА, п. 5 к. 19 ф. 1 док. бр. 30

82. Извештај о губицима у Шумадијској дивизији, 24. јул 1916. године, ВА, п. 5 к. 19 ф. 2 док. бр. 13

77a

83. Пуковник Павловић обавештава о губицима у Шумадијској дивизији у борбама 8. и 9. августа 1916. године, ВА, п. 5 к. 19 ф. 2 док. бр. 56

84. Пуковник Павловић обавештава о губицима официрског кадра на дан 9. августа 1916. године, ВА, п. 5 к. 19 ф. 2 док. бр. 54

85. Извештај о губицима српске војске закључно са 17. августом 1916. године, ВА, п. 5 к. 19 ф. 2 док. бр. 28

79

89. Листа губитака активних и резервних официјера у 1916. години, ВА, п. 5 к. 19 ф. 4 док. бр. 15

90. Одобрење Министра војног за формирање Војне задруге, 12. јануар 1917. године, ВА, п. 4/1 к. 41 ф. 1 док. бр. 12/1

Војна историја српске војске
1916

Листа губитака активних и резервних официјера у 1916. години

	Српска војска	Аустријска војска	Бугарска војска	Турска војска	Грчка војска	Италијанска војска	Југословенска војска	Остало
Генерали	1	0	0	0	0	0	0	0
Полковници	10	10	4	27	41	0	0	0
Баталјонски командири	227	260	97	758	797	127	125	22
Потпуковници	607	697	331	2308	2343	711	716	689
Потпуковници	831	907	468	3120	3289	245	230	209

Укупно: 16 коња са војничким коњаницима и 3 коња са задругама

4542

14. августа 1916. Салони

Застава и знаменца: Туркент, Али. Калашников

1) Укупно баталјона - 2 одела
2) Укупно војска на Балкану 1052
3) Укупно војска на Балкану 4020
4) Укупно војска на Балкану 10224 коња (8914 коња) сав 5685

5) На дан 20 августа 1916.
6) Укупно 2504 коња 1916
7) Укупно 904 коња 1916
8) Укупно 2894 коња 1916

ф. А. М.

85

86. Наређење Управи новчаног депоа да се отвори архива Шумадијске дивизије, 10. новембар 1916. године, ВА, п. 5 к. 20 ф. 1 док. бр. 26

87. Одговор Министра војног на захтев за унапређење мајора Трифуновића, 2. децембар 1916. године, ВА, п. 5 к. 20 ф. 1 док. бр. 22

88. Наредба Министра војног о снабдевању војске поврћем, 12. децембар 1916. године, ВА, п. 5 к. 274 ф. 3 док. бр. 39

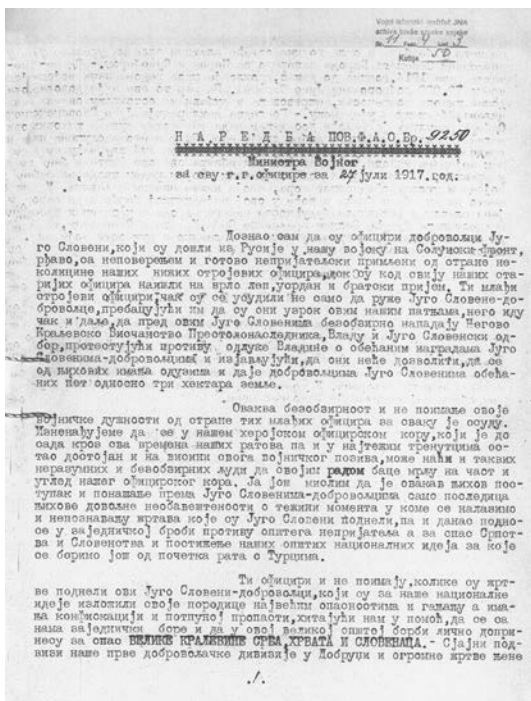
91. Терзић осуђује упад мајора Јанковића у стан делегата Шајновића у Одеси, 21. фебруар 1917. године, ВА, п. 5 к. 274 ф. 5 док. бр. 26

92. Министар војни разјашњава питање ђака-добровољаца, 28. фебруар 1917. године, ВА, п. 5 к. 55 ф. 4 док. бр. 8/12

93. Извештај о раду I српско-хрватско-словеначког пука, 16. април 1917. године, ВА, п. 5 к. 274 ф. 4 док. бр. 20

94. Терзићев реферат Министарском савету о снабдевању војске, 28. април 1917. године, ВА, п. 5 к. 274 ф. 5 док. бр. 43

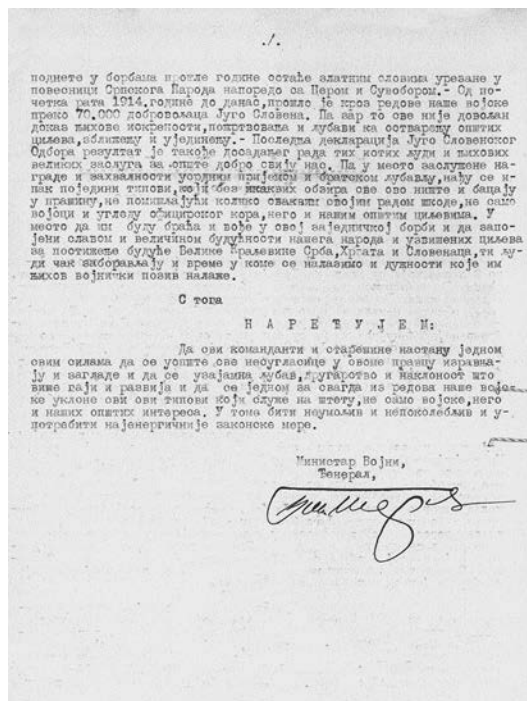
98

95. Телеграм ђенерала Терзића Стени Степановићу, 29. април 1917. године, ВА, п. 4/3 к. 70 ф. 7 док. бр. 39/1

96. Обавештење Министра војног Министру унутрашњих дела да се на фронту не налази ниједна официрска супруга, 17. јун 1917. године, ВА, п. 5 к. 50 ф. 3 док. бр. 34

97. Наређење Министра војног о прикупљању предмета за формирање Војног музеја, СВЛ, 26. јул 1917. године

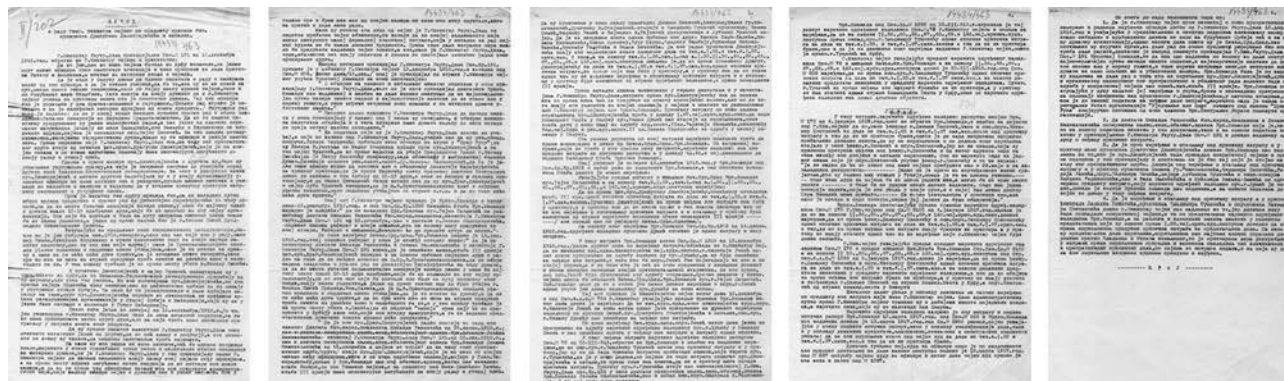
98. Наредба свим официрима о понашању према добровољцима-Југословенима, 27. јул 1917. године, ВА, п. 5 к. 50 ф. 4 док. бр. 11

98a

99. Списак каплара-питомаца Скопске пешадијске подофицирске школе који се предлажу за унапређење, ВА, п. 5 к. 20 ф. 3 док. бр. 19

100. Писмо Министра војног начелнику штаба Врховне команде о почетку истраге против пуковника Димитријевића, 23. децембар 1916. године, АС, Солунски процес, ф. 4

102

101. Извод из бележака Владимира Туцовића, АСАНУ, 14434/7
102. Извод о раду г. Министра војног по питању кривице бив. пуковника Драг. Димитријевића и осталих, АСАНУ, 14434/463
103. О учеићу ђенерала Терзића у Солунском процесу, АСАНУ, Солунска афера, 14434/716
104. Сећање Павла Н. Панковића на Солунски процес, АСАНУ, Солунски процес, 14434/1986
105. Одобрeње нареднику Богољубу Јовановићу за женидбу, 8. мај 1918. године
ВА, п. 5 к. 92 ф. 2 док. бр. 22
106. Српска Врховна команда овлашћује ђенерала Терзића за изванредног изасланика, 26. октобар 1918. године
ВА, п. 4/3 к. 70 ф. 11 док. бр. 54/2
107. Влада Народног већа успоставља сарадњу са ђенералом Терзићем, 8. новембар 1918. године
ВА, п. 4/3 к. 70 ф. 7 док. бр. 54

108. Врховна команда шаље инструкције делегату Терзићу у Сарајево, 8. новембар 1918. године
ВА, п. 4/3 к. 71 ф. 5 док. бр. 19/3
109. Парадне еполете ђенерала Терзића златна срма, месинг, дужина 16,7 см, власништво Спомен дома „Живојин Мишић”, Коштунићи

109

110. Пуковник Божидар Терзић, репродукција, ВМ, Р-270
111. Пуковник Божидар Терзић, репродукција, ВМ, Р-271
112. Божидар Терзић, Степа Степановић и министар Нинчић на Солунском фронту, репродукција, НМЧ, П-1301

110

114

112

115

113. *Влада и Народна скупштина на Крфу 1916. године*, репродукција, фото збирка ИМС
114. *Божидар Терзић на терену*, репродукција, ВМ, Р-273
115. *Војвода Степа, Петар Бојовић и ђенерал Терзић на Солунском фронту 1917. године*, репродукција
116. *Војвода Степа, регент Александар, Петар Бојовић и ђенерал Терзић у Суботском*, 1916. година, репродукција, ВМ, Р-7345
117. *Ђенерал Терзић, дописна карта*, АС, Поклони и откупи, ПО-101:40
118. *Божидар Терзић на тераси*, репродукција, ВМ, Р-274
119. *Министар војни Божидар Терзић са начелницима одељења у Солуну*, 1916-1917. година, репродукција, НМЧ, II – 1256

119

120. *Никола Пашић са члановима владе*, репродукција, фото збирка ИМС
121. *Никола Пашић, Степа Степановић и ђенерал Терзић*, 1916. година, репродукција, НМЧ, II – 1181
122. *Пашић са члановима владе дочекује регента Александра на Крфу*, 21. јануар 1916. године, репродукција, фото збирка ИМС
123. *На слави Краљеве гарде у Солуну*, 1916. година, репродукција, ВМ, Р-5826

118

124. Председник владе, војвода Степа и ђенерал Терзић на терену II армије, 1916. година, репродукција, НМЧ, II – 1240

125. Разговор војводе Степе са Мишићем, Терзићем и осталима у Суботском, 1916. година, репродукција, НМЧ, II – 1235

122

124

126. Регент Александар, Божидар Терзић, Степа Степановић и Живојин Мишић у посети код команданта Италијанске дивизије на Солунском фронту, 1918. година, репродукција, НМЧ, II – 1309

127. Чланови владе на фронту II армије, 1916. година, репродукција, НМЧ, II – 1257

127

128. Чланови владе у Солуну, 1917. година, репродукција, фото збирка ИМС

129. Венерал Терзић, министар војске, у Солуну, 1917. година, репродукција, ВМ, Р-1282

130. Споменица рата за ослобођење и уједињење, 1914-1918. године, патинирана бронза, пречник 34 mm, ВМ, инв. бр. 12520

131. Наредба команданта III армијске области Божидара Терзића о престанку злостављања војника, 20. јануар 1919. године, ВА, п. 4/3 к. 56 ф. 14 док. бр. 20/1

132. Терзић обавештава Министра војног о припремама Албанаца за устанак, 23. јануар 1919. године, ВА, п. 4/3 к. 55 ф. 1 док. бр. 5/5

133. Писмо ђенерала Терзића Министру војном о предузимању мера према бугарској граници, 17. фебруар 1919. године, ВА, п. 4/3 к. 54 ф. 10 док. бр. 12/8

128

136. Писмо Есад-паше ђенералу Терзићу,
10. март 1919. године,
ВА, п. 4/3 к. 55 ф. 10 док. бр. 17/8

137. Ђенерал Терзић преноси Министру
војном извештаје команданата Левог
и Десног Одсека, 14. март 1919. године,
ВА, п. 4/3 к. 56 ф. 1 док. бр. 1/25

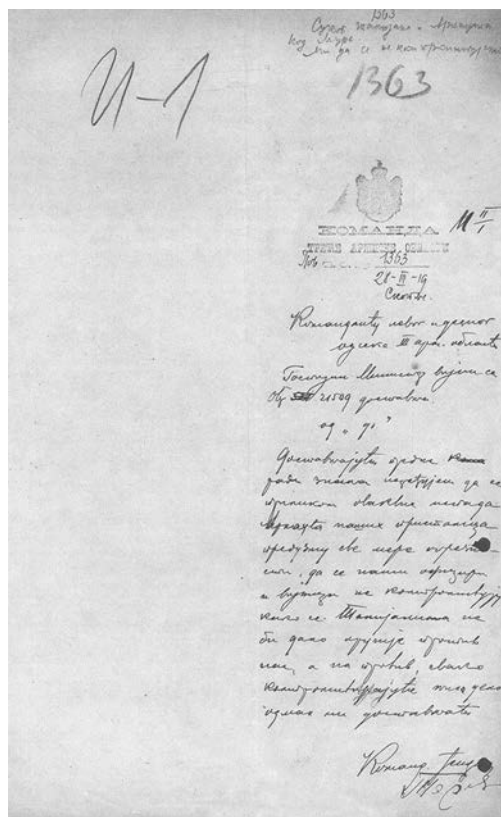
138. Ђенерал Терзић наређује команданту
Левог Одсека да се Италијанима не даје повод
за сукоб, 28. март 1919. године,
ВА, п. 4/3 к. 56 ф. 1 док. бр. 1/52

130

134. Писмо ђенерала Терзића Министру војном
о ситуацији код Дебра, 22. март 1919. године
ВА, п. 4/3 к. 54 ф. 2 док. бр. 1/66

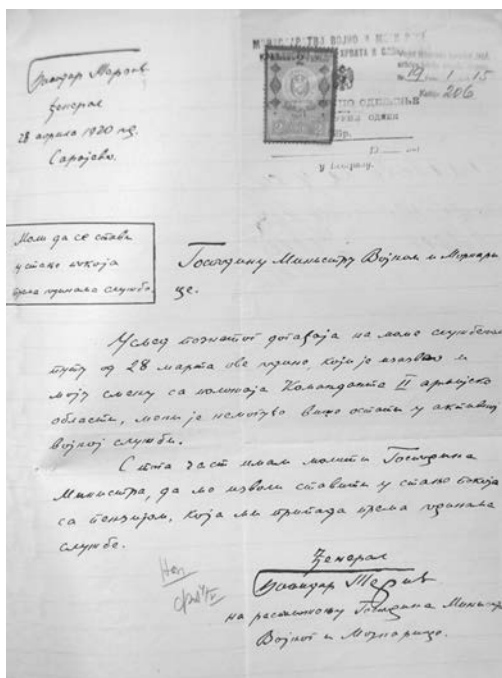
135. Ђенерал Терзић обавештава Министра војном
о ситуацији у Лабу, Плаву и Андријевици,
1. март 1919. године,
ВА, п. 4/3 к. 57 ф. 5 док. бр. 10/4

138

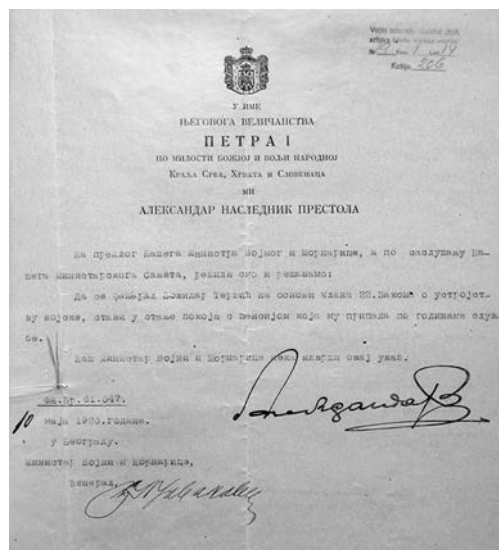

139. Захтев ђенерала Терзића да га прегледа лекарска комисија, 29. март 1919. године, ВА, п. 5 к. 206 ф. 1 док. бр. 19 л. 9
140. Терзић предлаже Министру војном формирање четничких одреда према бугарској граници, 1. април 1919. године, ВА, п. 4/3 к. 57 ф. 2 док. бр. 28/14

141. Венерал Терзић тражи инструкције од Министра војног због неизбежних сукоба са Италијанима, 5. април 1919. године, ВА, п. 4/3 к. 56 ф. 2 док. бр. 1/59
142. Обавештење Божидара Терзића Министру војном о службеном путовању, 12. април 1919. године, ВА, п. 5 к. 206 ф. 1 док. бр. 19 л. 13

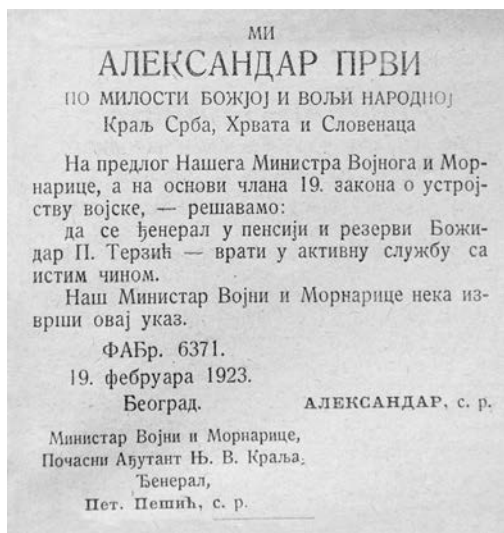
143. Молба Божидара Терзића за одлазак на боловање због учесталих маларичних напада, 24. април 1919. године, ВА, п. 5 к. 206 ф. 1 док. бр. 19 л. 5
144. Захтев Божидара Терзића за одлазак у Горњи Милановац, 26. април 1920. године, ВА, п. 5 к. 206 ф. 1 док. бр. 19 л. 1

145. Захтев Божидара Терзића за пензионисање, 28. април 1920. године, ВА, п. 5 к. 206 ф. 1 док. бр. 19 л. 15
146. Решење о пензионисању ђенерала Терзића, 10. мај 1920. године, ВА, п. 5 к. 206 ф. 1 док. бр. 19 л. 14
147. Указ о пензионисању ђенерала Терзића, 22. мај 1920. године, СВЛ, бр. 21
148. Указ о реактивирању Божидара Терзића, 22. фебруар 1923. године, СВЛ, бр. 8

149. *Реаговање на реактивирање
Бождара Терзића, Ратнички гласник, св. 4,
1923. година, стр. 104*

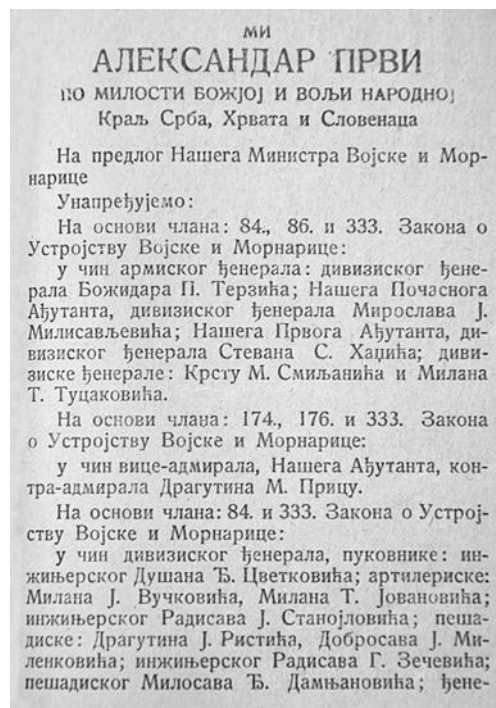
148

150. *Указ о постављењу Бождара Терзића
за команданта III армијске области,
2. март 1923. године, СВЛ, бр. 10*
151. *Указ о унапређењу Бождара Терзића
у чин армијског ђенерала,
21. октобар 1923. године, СВЛ, бр. 49*
152. *„Унапређења и одликовања у војсци”,
Политика, 22. октобар 1923. године, стр. 4*
153. *Указ о постављењу Бождара Терзића
за команданта V армијске области,
31. децембар 1925. године, СВЛ, бр. 60*
154. *„У славу Синђелића и његових Ресавача
– освећење споменика војводи Синђелићу
у Нишу”, Политика, 2. јун 1927. године, стр. 1*

155. *Персонални досије Бождара Терзића,
ВА, к. 1832/466*

156. *Армијски ђенерал Бождар Терзић
са војницима пиротског гарнизона,
1927. година, фотографија, 22,5 x 16,5 см,
МРТК, И-263*

157. *Армијски ђенерал Бождар Терзић (1867-1939),
репродукција, фото-документација Политике*

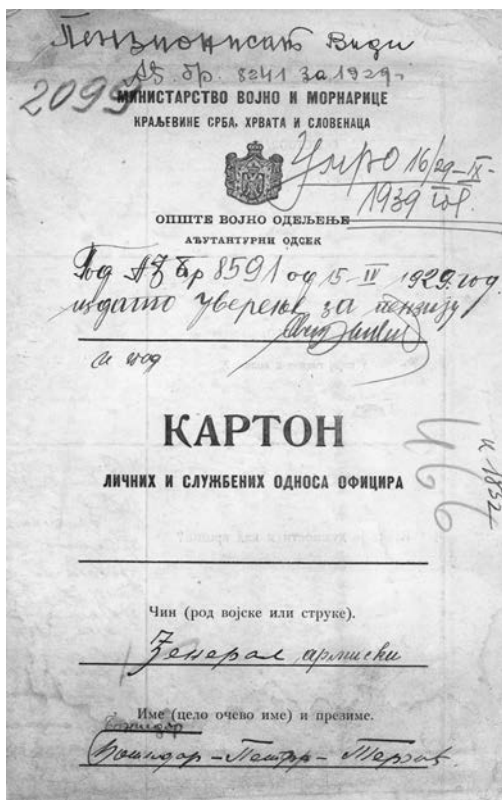
151

158. *Бождар П. Терзић (1867-1939),
репродукција, НМЧ, II – 2965*

159. *Ђенерал Терзић са најближом родбином,
фотографија, 45,7 x 31 см,
власништво Миодрага - Мила Радојичића*

160. Варнава, митрополит скопљански, фотографија, 20 x 33,1 cm, власништво Миодрога - Мила Радојичића

155

161. Испраћај ђенерала Терзића испред кафане „Сувобор” у Горњем Милановцу, репродукција
162. Официри на командном путовању, 1927. година, НМЧ, инв. бр. 2541
163. Указ о пензионисању армијског ђенерала Божидара Терзића, 11. април 1929. године, СВЛ, бр. 15

164. Орден Светог Саве I степена, сребро, позлаћено сребро, емајл, 85 x 50 mm, ВМ, инв. бр. 7726

158

165. Звезда ордена Светог Саве I степена, сребро, пречник 90 mm, ВМ, инв. бр. 7727
166. Орден Југословенске круне II степена, сребро, позлаћено сребро, емајл, 75 x 55 mm, ВМ, инв. бр. 7717
167. Звезда ордена Југословенске круне II степена, сребро, пречник 75 mm, ВМ, инв. бр. 7718

168. Предговор Божидара Терзића,
Ф. Кохенхаузен, Велики војсковођи,
Београд 1937. година, стр. 11-18,
ЦВНДИБ, инв. бр. 45639

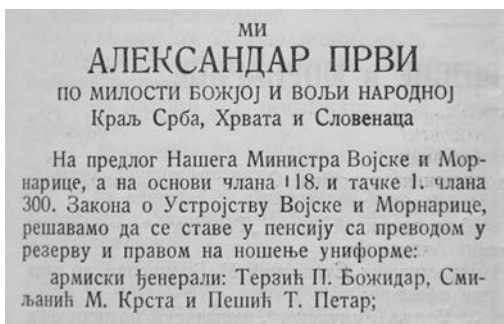
169. Драгослав П. Ђорђевић, Шумадија
у прошлости и садашњости,
Суботица, 1932. година

170. „Удружење Рудничана у Београду са својим
члановима дочекало је Нову православну
годину”, Руднички гласник, бр. 58,
20. јануар 1935. године, стр. 2

171. „Апел удружења Рудничана у Београду”,
Руднички гласник, бр. 59,
27. јануар 1935. године, стр. 1

172. „Слава удружења Рудничана у Београду”,
Руднички глас, бр.2,
19. април 1936. године, стр. 2

173. „Скупштина удружења Рудничана у Београду”,
Руднички глас, бр. 5, 15. мај 1936. године, стр. 3

174. „Јунак у рату, Рудничанин г. Божидар
Терзић, армијски генерал у пензији, основао
је задужбину у Г. Милановићу”,
Политика, 19. јун 1938. године, стр. 14

175. Гимназија,
дописна карта, 13,8 x 8,8 cm, МРТК, И-217

176. Извештај Државне Реалне гимназије у Горњем Милановцу за школску 1937/38. годину, власништво Гимназије „Таковски устанак”

177. Извештај Државне Реалне гимназије у Горњем Милановцу за школску 1938/39. годину, власништво Гимназије „Таковски устанак”

178. Извештај Државне Реалне гимназије у Горњем Милановцу за школску 1939/40. годину, власништво Гимназије „Таковски устанак”

179. Извештај Државне Реалне гимназије у Горњем Милановцу за школску 1940/41. годину, власништво Гимназије „Таковски устанак”

180. „Заслуге генерала Терзића за Руднички крај”, Политика, 2. октобар 1939. године, стр. 7

181. Сат са торња цркве Свете Тројице у Горњем Милановцу, МРТК, И-264

182. „Један редак примерак љубави према цркви у родном крају”, Жички благовесник, бр. 1, Краљево, 1939. године, стр. 22

183. „Владика Николај у срезу Таковском”,
Преглед цркве епархије жичке, бр. 11-12,
Краљево, 1938. година, стр. 39

184. Чесма у Горњим Бањанима,
задужбина Божидара Терзића из 1928. године,
фотографија

185. „Госпођа Јерина Терзићка”,
Политика, 16. новембар 1930. године, стр. 9

186. Умрлица Јерине П. Терзић,
хартија, 20,5 x 25,1 cm, МРТК, И-259

187. Божидар Терзић са породицом Павловић,
фотографија, 22,8 x 17 cm, МРТК, И-175

188. Сто из стана Божидара Терзића у Београду,
власништво Зорице Марковић

189. Столице из стана Божидара Терзића
у Београду, власништво Миодрага Радојичића

189

191

190

192

190. Део есајага из стана Божидара Терзића у Београду, власништво Миодрага - Мила Радојичића
191. Чашице из стана Божидара Терзића у Београду, власништво Миодрага - Мила Радојичића
192. Цепни сат ђенерала Терзића, сребро, пречник 52 mm, власништво Миодрага - Мила Радојичића

194

198

193. Венерал Божидар Терзић (1867-1939), репродукција
194. Умрлица ђенерала Божидара П. Терзића, хартија, 28,7 x 21,4 cm, МРТК, И - 260
195. „Умро је армијски генерал Божидар Терзић”, Политика, 30. септембар 1939. године, стр. 9
196. „Београд је јуче одао последњу пошту великом војнику из тешких дана у борби за ослобођење, армијском генералу Божи Терзићу”, Политика, 1. октобар 1939. године, стр. 6
197. „У Г. Милановицу сахрањен је јуче генерал Божидар Терзић”, Политика, 2. октобар 1939. године, стр. 7
198. Војници поред ковчега Божидара Терзића, репродукција, фото-документација Политике
199. Погребна поворка, репродукција, фото-документација Политике
200. Погребна поворка, репродукција, фото-документација Политике

202

201. *Испраћај ђенерала Терзића у Горњи Милановац*, репродукција, фото-документација Политике
202. *Посмртна поворка у Горњем Милановцу*, репродукција
203. *Изложена одликовања у погребној поворци*, фотографија, 13,3 x 8,5 cm, МРТК, И-258
204. *Породична гробница армијског ђенерала Божидара П. Терзића*, фотографија
205. *Некролог уредништва Ратника Божидару Терзићу, Ратник*, св. 11, новембар 1939. године, стр. 152-154
206. *„Забрављени генерал“*, *Таковске новине*, 9. јануар 1992. године
207. *Д. Ј. Миленковић, Шумадијска дивизија I позива 1915*, књ. I, Крагујевац, 1930. година

Resume

Božidar Terzić was born on September 7 1867 in Gornji Milanovac. Having been very young when his father died, he was raised by his mother Jerina. He attended elementary and secondary school in Gornji Milanovac and Kragujevac. In September 1886 Božidar Terzić applied to the Serbian Military Academy. He graduated its lower classes in 1889, and its higher classes in 1894. After graduation Božidar went for Germany in order to get professional specialisation. Whence his return to Serbia, he attended Generals' course and thus he was commissioned a headquarters officer in 1900.

Between 1901 and 1912 Božidar Terzić officiated many headquarters's and commander's duties. He figured as an Adjutant Officer of H. R. H. Peter Karađorđević the First. During 1910 Terzić redacted the military journal called „Ratnik” (The Warrior). In June 1912, while he was on duty of the General Headquarters Operative Department Commissioner, he was promoted to Colonel.

The most significant period in Božidar Terzić's military career was his participation in the Serbian war of Independence (national liberation) from 1912 until 1918. During the Serbian-bulgarian war (1913) Terzić headed the First Šumadija Division in great victories acquired in Drenak and Rajčanski Rid. Along with the same division, he participated the most important operations of Serbian Army in 1914 and in 1915.

Terzić assumed the duty of the Minister in Army on Decembar 1918 in Skadar. He remained on that duty until the May 1918. For shown competency in executing responsible assignments and mostly for reorganisation, training and supply of a professional and draft army, prepared for war exhaustions, on July 3 1916, Božidar Terzić was promoted to the rank of General. His career as a Minister in Army was marked by the well known „Thessaloniki Trial” which had very unfavorable echo among the officers' circles. In October 1918

he was elected for the General Headquarters' special deputy at National Council in Sarajevo.

Within newly founded state – the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians – General Terzić had a serial of essential duties. By reason of his harmed health and on his own request, on May 10 1920, Božidar Terzić was retired. At that time he was ahead the Second Army Zone.

By the King Alexander's Act proclaimed on February 19 1923 Božidar Terzić was returned to active duty and moreover, he was promoted to the rank of the General of the Army in October of the same year. The last three years of his active service Božidar spent as a Commander of the newly established Fifth Army Zone, placed in Niš. On April 11 1929 he was retired, meritoriously.

Božidar Terzić will be remembered not only as an excellent soldier but also as an eminent benefactor and charitable donor. Thanks to his donation in 1938 the charity fund under the name „The Legacy of mother Jerina and her son Božidar Terzić, the General in Army” was established in Gornji Milanovac's secondary school. Until the beginning of the Second World War many poor and talented pupils were awarded from this fund. In 1938 General Terzić also donated the clock for the tower of the Holy Trinity Church in Gornji Milanovac, which valued 15 000 dinars in that time. Beforehand due to General Terzić's personal intercession water supply with very modern plumbing was built in the village Banjani.

Božidar Terzić died on September 29 1939 in Belgrade after lasting illness. The last departure from the past Ministry in the Army and General was performed in Belgrade and in his native town. His body was buried in family crypt in Gornji Milanovac's graveyard, right next to his father Peter, mother Jerina and uncle Blagoje.

Музеј рудничко-таковског краја захваљује Војном музеју, Историјском музеју Србије, Народном музеју из Чачка, Архиву Србије, Архиву Српске академије наука и уметности, Војном архиву, Центру за војнонаучну документацију, информацију и библиотекарство, Зорици Марковић, Миодрагу Радојичићу, Мирославу Лафу Марковићу и Драгану Павловићу на помоћи при реализацији ове изложбе.

Ирена Поповић
Александар Марушић
Ђенерал Божидар П. Терзић
1867-1939

Издавач:
Музеј рудничко-таковског краја Горњи Милановац
Синђелићева 7
www.muzejgm.org
e-mail: muzejgm@nadlanu.com

Одговорни уредник:
Никола Гајић

Лектура и коректура:
Мирјана Мокровчак – Глишовић

Превод на енглески језик:
Ана Боловић

Фотографије:
Саша Савовић

Конзервација:
Љиљана Протић

Ликовно-графичко обликовање:
Вељко Тројанчевић

Штампа:

Тираж: 300 примерака